

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
Министерство образования и науки Республики Бурятия
МО «Закаменский район»
МАОУ «Ехэ-Цакирская средняя общеобразовательная школа»

РАССМОТРЕНО на заседании
МО учителей естественно-
математического цикла
/Аршанова И.Л./
Протокол №1 от «30» 08 2024г

СОГЛАСОВАНО
Замдиректора по УВР
/Чумбурел А.О./
Протокол №1 от «30» 08 2024г.

УТВЕРЖДЕНО
Директор школы
/Гармаева Х.В./
Протокол № 26 от «30» 08 2024г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА
учебного предмета
«Бурятская литература»
для 5 класса основного общего образования
на 2024-2025 учебный год

Составитель: Цырендоржиева Оюна Мэлсовна,
учитель бурятского языка и литературы

у. Ехэ-Цакир, 2024 г.

Тайлбари бэшэг

5-дахи классай буряад литератураар ажалай программа иимэ нормативна документнууд дээрэ үндэһэлнэ:

- Федеральный закон «Об образовании» в Российской Федерации» №273 от 29.12.2012
- Порядок организации и осуществления образовательной деятельности по основным общеобразовательным программам – образовательным программам начального общего, основного общего и среднего общего образования, утвержденный приказом Министерства Просвещения РФ от 22 марта 2021 г. №115
- Федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования ФГОС №286 от 31.05.2021 ;
- Примерная программа учебного предмета «Бурятская литература» для общеобразовательных организаций с обучением на родном (бурятском) языке V-XI классы;
- Учебный план МАОУ “Ехэ-Цакирская СОШ” на 2024-2025 учебный год;
- Основная образовательная программа основного общего образования МАОУ “Ехэ-Цакирская СОШ”;
- Годовой календарный учебный график МАОУ “Ехэ-Цакирская СОШ” на 2024-2025 учебный год.

Ажалай программа бэелүүлгэдэ иимэ һуралсалай ном хэрэглэгдэхэ зэргэтэй. С.Д.Будаев, Ц.С.Жанчипова, Д.Х.Митупова. Буряад литература, 5-дахи класста үзэхэ һуралсалай ном, 1 хубитай. - Улаан-Үдэ: “Бэлиг” түб, 2018. – 177 х.

Арадай аман зохеол аман үгын, уран һайханай литература бэшэмэл үгын искусство, тиимэһээ уран зохеол зохоходоо уран хурса, шэмэг удхатай үгэ гол түлэб аргуудай нэгэн болоно гэжэ һурагшадта хододоо һануулжа байха хэрэгтэй.

Нүгөө талаһаа, уран зохеол хүн тухай, тэрэнэй доторой байдал, хүниие тойрон байһан оршон байдал, байгаали, хүнэй ажабайдал, арад зоной ажамидал г.м. тухай зохогдоһон байдаг. Бодото юумэнүүд, үнэн болоһон үйлэ хэрэгүүд, бодото байдал уран зохоолой, уран һайханай литературын үндэһэн боложо хэрэглэгдэдэг. Уран зохоолшо бодото байдал дээрэ үндэһэлжэ, тэрэниие һажаажа, ухаан бодолойнгоо хүсөөр, һанаагаараа тэрэниие уран гое болгожо, ном соогоо уран һайханаар, гоеор зохогдоһон байдал бии болгодог, энэ байдалынь үнэн бодото байдалда адирхуу байдаг. Тиимэһээ һурагшадта ойлгуулха шухала гэжэ хараалагдана.

Һурагшад 5-дахи класс дүүргэхэдээ, иимэнүүд буряад литератураар шадабаритай **(предметные результаты)** болохо ёһотой:

- үзэг бэшэгэй талаар зүбөөр, алдуугүйгөөр ба удхын ойлгожо уншаха оньһон аргатай, дадалтай болохо;
- уран хурсаар уншаха шадабаритай болохо;
- уран зохоолые сюжетно-композиционно нэгэдэл гэжэ хадуужа абаха;
- уран зохеол дотор авторыень, тэрэнэй зохеол соо зураглагдаһан геройнуудта ба үйлэ хэрэгүүдтэ, ушарнуудта, уншагшадта хандалгые ойлгожо абаха;
- диалог, монолог зүбөөр хэрэглэжэ, хэлэжэ шадаха болохо;
- элдэб янзын бэшэмэл ажалнуудые бүтээхэ шадабаритай болохо;

Метапредметнэ шадабари: бээ гуримшуулаад ябаха шадабари (регулятивные УУД):

- өөрөө хэшээлэй темэ хэлэхэ, зорилгыень табиха;
- багшатаяа сугтаа һуралсалай проблемнэ асуудал яжа шийдхэхэ тухайгаа хөөрэлдэн, тусхай түсэб табиха;
- өөрынгөө хэжэ байһан үйлэнүүдые түсэбэй, алгоритмын үйлэнүүдтэй тааруулха, зэргэсуулхэ, тийн өөрынгөө ажаябуулга шалгаха, сэгнэхэ, зүб болгохо;
- өөрынгөө, ондоо хүнүүдэй, классайнгаа ажал тусхай критеринүүдээр шалгаха, хэр зэргэ шадабаритай болобобиб гэжэ элирүүлжэ һураха,

Оршон тойроние шудалха шадабари (познавательные УУД):

- текстээр дамжуулагдаһан мэдээсэлнүүдэй янза (виды информации) ойлгохо;
- юун тухай хэлэгдэнэб, удхань амар бэ, идейнь ямар бэ?
- олон ондоо янзын уншалга хэрэглэхэ;
- ондо ондоо түхэлтэй текстнууд (текст, схема, таблица, зураг) сооһоо өөртөө мэдээсэл олохо;
- үгөөр хэлэгдэнэ ойлгосо схемэ, таблица, модель болгохо, тийн һөөргэнь модель соо харуулаатай ойлгосо үгөөр хэлэхэ;
- анализ, синтез хэхэ;
- шалтагаан хойшолон хоёрой хоорондохол холбоо харуулха, тодорзуулан зохион тогтоохо; бодомжолхо.

Харилсаха шадабари (коммуникативные УУД):

- хэлэлгын зорилгоһоо дулдыдуулан өөрынгөө һанал бодол аман ба бэшэгэй хэлэн дээрэ харуулха;
- хэлэхэ, харилсаха зорилгоһоо үндэнэлэн, хэрэгтэй сагта монолог гү, али диалог хэрэглэжэ шадаха;
- өөрынгөө һанал бодол, һанамжа хэлэжэ, баталжа шадаха;
- хүнүүдэй хэлэһые шагнаха, ойлгохо, тийн өөрынгөө һанал бодол хубилгахаяа бэлэн байха;
- ажаябуулга эмхидхэхэдээ, хөөрэлдэжэ, хоорондоо хэлсэжэ, нэгэ һанал бодолдо ерэхэ;
- асуудалнууды табиха.

Үхибүүнэй өөрын хүгжэлтын дүнгүүд (личностные результаты):

- өөрынгөө сэдхэлэй байдал түрэл хэлэн дээрэ хэлэхэ;
- оршон тойронхи байгаалиин, тийхэдэ хажуудахи хүнүүдэйнгээ байдал ойлгохо, тэдэндэ өөһэдынгөө хандаса, хүнүүдые дэмжэнэнэ, тэдэндэ туһалһанаа түрэл хэлэн дээрэ харуулха;
- өөрынгөө хэлэ уран, баян, тодо, сэбэр болгохоео оролдохо;
- тоонтодоо, түрэл орондоо дуратай байһанаа харуулха;
- уншаха, харилсаха дуратай байха;
- бэшэхэ шадабаритай байха, буулгажа бэшэхэ, шагнажа абаад бэшэхэ, өөрөө зохион бэшэхэ;
- өөрынгөө сэдхэлэй байдал тухай, тийхэдэ үзэнэн юумэнүүд тухайгаа бэшэжэ (эссе жанрын түхэлөөр) харуулха;
- түрэл хэлээ шудалха эрмэлзэлтэй байха;
- өөрынгөө хэнэн ажал сэгнэжэ шадаха.

Программа соо коммуникативна-творческо ажалнуудай системэ дурадхагдана: «Творческо (зохион байгуулгын) мастерской», «Творческо практикум» гү, али «Творческо

даабари», «Шэлэжэ абaһан зохеолоо бэеэ даагаад анализ хэлгэ», «Дүн гаргалгын уншагшадай конференци».

Иимэ зохеохы ажал гү, али түсэл бэелүүлэгдэхээр хараалагдана:

- Үхибүүдэй нааданууд
- Тоолуурнууд
- Буряад арадай заншалнууд

Программын байгуулга ба удха (68 саг)

Фольклор ба литература

Оршол (2 саг)

«Литература» гэхэн предметэй зорилго. Литература - үгын искусство. Уран зохеол уншалга ба хадуун абалга. Уран зохёолой үнэн ба үнэн бэшэ талануудын. «Уран зохеолшо» ба «автор» гэхэн ойлгосонууд.

Литературын жанрнууд үни саһаа бии болон тогтоһон, литературын ажабайха формонууд.

Фольклор (7 саг)

Фольклор тухай ойлгосо. Фольклорно зохеолнууд соохи үнэн бэшэ, ханаанһаа абтаһан шэдитэ ба фантастическа юумэнүүд. Фольклорно зохёолнуудай гол жанрнууд. Буряад арадай аман зохеолнууд соо зураглагдаһан нравственна идеал.

Үхибүүдэй фольклор: таабаринууд, тоолуурнууд, нааданууд. Наадануудай удха шанар. Үхибүүдэй фольклорно жанрнуудай наадахы үндэһэн. (Бадмацыренова Ц.Б. Буряад арадай хүүгэдэй аман зохеол. — Улаан-Удэ: Буряадай гүрэнэй университетэй хэблэл, 2008.)

Творческо практикум (1 саг)

Онтохонууд (6 саг). Онтохонуудай янзанууд. Онтохонууд хайшан гэжэ зохеогдодог бэ? Сюжет тухай түрүүшын ойлгосо. Онтохонуудай хунэй ба арад зоной ажабайдалда үзүүлдэг нүлөөн ба удха шанар.

«Сэсэн хүүхэн» (3 саг). Онтохонуудай геройнуудай. буряад арадай сэсэн ухаание, ёһо заншалые, уран аргуудые хэрэглэн зураглалга. Буряад арадай ажабайдалай онсо өөрсэ шанар шэнжэ уран хайханай хэрэгсэлнүүдэй арга хэрэглэн харуулалга. (Бурят-монгол арадай онтохонууд. - Улаан-Удэ : Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл, 1950.)

«Үнэгэн, буга, хирээ гурбан» (1 саг). Тус онтохон соо нүхэсэлэй хүсэ ба хорото муу юумэ уран аргын хүсөөр зураглалга. (Бурят-монгол арадай онтохонууд. -Улаан-Удэ: Бурят-Монголой гүрэнэй хэблэл, 1950.)

«Зол Шор хоер» (1 саг).

Творческо практикум (1 саг)

Буряад арадай онтохошод.(1 саг)

Буддын шажанай зохёолнууд тухай хуряангы ойлгосо (4 саг).

Фольклор литература хоёрой илгаа, хоорондох харилсаан. Эпос, лирикэ, драма тухай түрүүшын ойлгосо. Авторай ханаанһаа абaһан юумэн (вымысел) ба уншагшын баримтагүй образно тухайламжа (воображение).

Литературна онтохонууд (3 саг)

Литературна онтохон тухай ойлгосо. Фольклорно ба литературна онтохонуудые зохёолгын уран хайханай принципүүд.(1 саг)

Шираб Нимбуевич Нимбуев “Тархай хүбүүн Зархай”(2 саг). Фольклорно сюжетые литературна болгон найруулга. Литературна ба фольклорно онтохонуудай герой, уран найруулга. (Рассказууд ба онтохонууд. - Улаан-Удэ : Бурядайд номой хэблэл, 1975.)

Творческо практикум (1 саг)

Үргэлжлэн зохиолнууд (10 саг)

Рассказай онтохонһоо илгаа. Рассказай жанрай онсо шэнжэ. (1 саг)

Бадма-Базар Намсараевич Намсарайн «Алтаргана» (2 саг)

Хоца Намсараевич Намсараев «Үри нэхэбэри» (2 саг). Хүнүүдэй хоорондохи харилсаан. Гол геройн сэсэн бодол, шэн зориг.

Доржо Норбосампилович Сультимов. “Өөрыгөө хэхээбэ” (2 саг). Хомхой хобдог ааша. (Сультимов Д. Амиды зула: зүжэг болон рассказууд. - Улаан-Удэ: Бэлиг, 2001.)

Цокто Номтоевич Номтоев. «Хилээмэн» (3 саг)

Үнэн юумэ зохёон найруулгын нэгэ арга. Литературна характер тухай ойлгосо. (Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. - Улаан-Удэ: Бэлиг, 2008.)

Творческо практикум (1 саг). Зохиохы ажалай хэшээл.

Туужа (10 саг)

Туужын рассказһаа илгаа: сюжет, саг, герой, жанрай онсо шэнжэ.

Цырен-Базар Бадмаевич Бадмаев. “Будамшуугай орон нютагаар Серезын аяншалга”. Туд зохёол соо буряад арадай найн найхан ёһо гуримуудай, хүндэмүүшэ заншалнуудай зураглагдаһаниинь. (Булагай эхин: үхибүүдэй хрестомати. - Улаан-Удэ: Бэлиг, 2008.)

Классһаа гадуур уншалга

Лев Николаевич Толстой. «Хайратай морин”(2 саг)

Хүн ба байгаали. Хүнэй доторой байдал зохёол соо зураглалга. (Толстой Л.

Үхибүүдтэ : рассказал, баснинууд, онтохонууд. Б. Санжинай оршуулга. - Улаан-Удэ: Бурядайд номой хэблэл, 1974.)

Творческо практикум (1 саг)

Минии түрүүшын рассказ (уншаһан гү, али өөрын зохёонһон болохо).

Лирическэ зохиолнууд

Лирическэ жанрнууд (7 саг)

Лирикэ - литературынын род. Ирагуу (лирическэ) шүлэгэй жанр тухай ойлгосо.

Чимит Цыдендамбаевич Цыдендамбаев. «Сэсэгхэн».

Цыретор Зарбуев «Буряад орон».

Арсалан Жамбалович Жамбалон «Талын хүнби».

Лирическэ зохиолнууд соо хүн юртэмсэ хоёрые зураглалга. Рифм:» тухай түрүүшын ойлгосо. Ритм- шүлэг зохёолой гол үндэһэн. Эпитет, метафора, олицетворени, аллегория г.м. шэмэг үгэнүүд тухай ойлгосо.

Классһаа гадуур уншалга (2 саг)

Г.Х.Базаржапова-Дашеева “Алханын алтан оройһоо”, “Үүлэн зурагууд”

Х.Д.Дампилова “Хабарзаан”

Творческо мастерской (1 саг)

Шүлэглэмэл зохёол зохёохо уран шадабариин нюусанууд. Шэлэжэ абаһан зохёолоо уран хурсаар уншаха.

Творческо практикум (1 саг)

Шүлэг бэшээд туршаха, болоогүй һаань, дуратай шүлэгөө уран гоёор уншаха.

Басни

Басни тухай (2 саг)

Ажабайдалда дайралдадаг дутуу дундануудые элирүүлжэ, үхибүүдые ниигүүлэсхы сэдьхэлтэйгээр хүмүүжүүлхэ.

Гунга Гомбоевич Чимитов. “Эрэ тахья” .

Зүжэглэмэл зохеолнууд

Зүжэглэмэл зохеолнууд (4 саг)

Зүжэглэмэл зохеолнуудай тусхай шэнжэ. Авторай эзэлдэг һуури ба дүүргэдэг үүргэ. Драматическа зохеол соохи саг. Драматическа зохеол ба уншагша.

Михаил Жалбуевич Батоин. “Шэдитэ тулам”.

Творческо мастерской (1 саг)

Сценари яагаад бэшэдэг бэ?

Уншагшадай конференци (1 саг)

Фольклор ба литература гэхэн темээр түгэсхэлэй, дүн гаргалгын конференци үнгэргэхэ.

Буряад литератураар 5-дахи классай тематическа түсэб

I-дэхи четверть, 18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
	Оршол (2 саг)	
1	Литература - уран угын искусство	1
2	Уран зохеолой нюусанууд	1
	Фольклорой бага жанрууд (7 саг)	
3	Фольклор тухай ойлгосо. Бага жанрууд	1
4	Тоолуурнууд. Буряад нааданууд	1
5	Сэсэ буляалдаан, буряад нааданууд	1
6	Жороо үгэнүүд	1
7	Таабаринууд	1
8	Юртэмсын гурбан ба дүрбэн	1
9	Онһон ба хошоо үгэнүүд	1
10*	Зохеохы ажалай хэшээл	1
	Арадай онтохонууд (6 саг)	
11	Арадай онтохонууд. «Сэсэн хүүхэн». Хаанай даабари	1
12	Сэсэн басаган даабари дүүргэнэ.	1
13	«Үнэгэн, буга, хирээ гурбан»	1
14	«Зол Шор хоер»	1
15*	Зохеохы ажалай хэшээл	1
16	Буряад онтохон	1
17	Буряадай элитэ үльгэршэд	1
18	Шалгалтын хүдэлмэри	1

II- дохи четверть, 14 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
Буддын шажанай зохеолнууд (4 саг)		
1	Буддын шажанай зохеолнууд	1
2	«Алтан үдэтэ хун шубуун»	1
3	«Хоер толгойтой бүргэд». «Юртэмсын заршам». «Хорото жаданууд».	1
4	Бээ абаралгын найман зам	1
Литературна онтохонууд (3 саг)		
5	Литературна онтохон	1
6	Ш.Нимбуев «Тархайн хүбүүн Зархай»	1
7	Зархай тоосоогоо шүүнэ.	1
8*	Зохоохы ажалай хэшээл	1
Үргэлжэлхэн зохеолнууд (10 саг)		
9	Рассказай жанрай онсо шэнжэ	1
	Б-Б.Намсарайн «Алтаргана» (2 саг)	
10	Алтаргана – бэлэг дуун	1
11	Алтарганын удха	1
	Х.Намсараев «Үри нэхэбэри» (2 саг)	
12	«Үри нэхэбэри». Үлэгшэнэй Цэрэн	1
13	Цэбүүдэй – даамгай сэсэн хүбүүн	1
14	Шалгалтын хүдэлмэри	1

III - дахи четверть, 20 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
	Д.Сультимов «Өөрыгөө хэһээбэ» (2 саг)	
1	Аймхай, хомхой Даржаа	1
2	Азатай Дамба	1
	Ц.Номтоев «Хилээмэн» (3 саг)	
3	Жалсарай хүбүүнэй хилээмэндэ хандаса	1
4	Таряан тухай онтохон	1
5	Хилээмэнэй үнэ сэн	1
6*	Зохоохы ажалай хэшээл	1
	Ц-Б Бадмаев. «Будамшуугай орон нютагаар Сережын аяншалга тухай» (10 саг)	
7	Сережа ондоо буудалда буушоо.	1
8	Будатай уулзалга. Будын гэртэхин.	1
9	Сережа мориндо мордобо.	1
10	Тарбаган. Тарбага агналга.	1
11	Шагай наадажа нурана	1
12	Даага дэллээн, үрээ шэмхээн	1
13	Һээр шаалган	1

14	Хони хайшалаанда ябалга.	1
15	Сережа гэртээ ябаха болобо	1
16	Уран зохиол соохи ёно заншалнууд	1
	Класчнаа гадуур уншалга (2 саг)	
	Л.Толстой «Хайратай морин» (2 саг)	
17	Пимен үбгэн	1
18	Воронок.	1
19*	Рассказ зохиолго «Миний морин»	1
20	Шалгалтын хүдэлмэри	1

IV- дэхи четверть, 18 час

№	Разделнүүд, темэнүүд	Темэ үзэхэ сагай тоо
	Шүлэглэмэл зохиолнууд (4 саг)	
1	Ирагуу шүлэгэй жанр тухай ойлгосо	1
2	Ч.Цыдендамбаев «Сэсэгхэн»	1
3	Ц.Зарбуев «Буряад орон»	1
4	А.Жамбалон «Талын хүнби»	1
	Класчнаа гадуур үгтэһэн шүлэгүүд (2 саг)	
5	Г.Х.Базаржапова-Дашеева “Алханын алтан оройһоо”, “Үүлэн зурагууд”	1
6	Х.Д.Дампилова “Хабарзаан”	1
7*	Шүлэглэмэл зохиолой нюусанууд	1
8*	Творческо практикум. Миний туршалга	1
	Басни (2 саг)	
9	Г.Чимитов «Эрэ тахяа»	1
10	Басниин уран арга - аллегорич	1
	Зүжэглэмэл зохиолнууд (6 саг)	
11	Зүжэглэмэл зохиолнуудай шэнжэнууд	1
	М.Батоин «Шэдитэ тулам» (3 саг)	
12	Дүү хүбүүн Малаадай хоер	1
13	Харуу хатуу Аха хүбүүн	1
14	Архан томо тулам	1
15	Сценари тухай	1
16	Мүнөө үеын зүжэгүүд	1
17	Жэлэй дүн гаргалга. Уншагшадай конференци.	1
18	Шалгалтын хүдэлмэри.	1